

Den Rehn-Meidnerska modellen 40 år

Benämningen den svenska modellen som förekommit sedan 1930-talet har använts för flera olika "modeller". Socialpolitiken, kompromisserna på arbetsmarknaden (Saltsjöbadsandamålet), välfärdsstaten och den fulla sysselsättningen är några exempel. Den svenska modellen har ofta framhävts som något positivt men under senare decennier också som ett varnande exempel. Sverige är nu också mindre intressant som modell då delar av det tidigare för Sverige karakteristiska återfinns i andra länder. Flera länder har t ex socialförsäkringar och socialpolitik med ungefär samma omfattning och ersättningsnivåer som Sverige. På ett område skiljer sig emellertid den svenska modellen klart från t ex sina holländska, danska och västtyska motsvarigheter. Den aktiva arbetsmarknadspolitikens betydligt större omfattning i Sverige än i andra länder. Då detta av många kopplats samman med Sveriges låga arbetslöshet och höga arbetskraftsdeltagande har det bidragit till ett starkt förnyat intresse för den svenska modellen.

Den svenska arbetsmarknadspolitikens ursprung går att spåra långt tillbaka i tiden. Det finns linjer från etablerandet av kommunala arbetsförmedlingar i början av detta århundrade, via debatten under första världskriget då arbetslinjen (och inte kontantstödslinjen) etablerades, mellankrigstidens många utredningar och andra världskrigets försöksverksamhet fram till efterkrigstidens arbetsmarknadspolitik. Avgörande för ef-

terkrigstidens utveckling av arbetsmarknadspolitikerna är emellertid att den infogades som en central del i ett program för den ekonomiska politiken. Denna modell, den Rehn-Meidnerska modellen, lanserades 1948 och fyller i år 40 år samtidigt som en av upphovsmännen Gösta Rehn blir 75 år. Det finns goda skäl att uppmärksamma jubiléerna.

I den Rehn-Meidnerska modellen ingår den aktiva arbetsmarknadspolitikerna som en av tre delar av ett program för att uppnå full sysselsättning utan inflation, kombinerat med hög tillväxt och en rättvis inkomstfördelning. De tre delarna är:

1. En relativt *restriktiv ekonomisk* (finans- och penning-) *politik*. Den gör att inflationstendenserna minskar. Inflationzbekämpningen är ett centralt mål i det Rehn-Meidnerska programmet. Det är ingen tillfällighet att Gösta Rehn skrivit fyra artiklar i vilka orden "hata inflationen" ingår.

2. En *solidarisk lönepolitik* (lika lön för lika arbete). Den solidariska lönepolitiken, som för att vara effektiv förutsätter centraliserade förhandlingar, syftar till jämnare inkomstfördelning, snabbare strukturomvandling (och därmed högre tillväxt) men också till lägre inflation. Det senare genom att en solidarisk lönestruktur som är allmänt accepterad antas leda till mindre lönespridningseffekter mellan olika avtalsområden.

3. En *aktiv arbetsmarknadspolitik*. Såväl den mer restriktiva allmänna ekonomiska politiken som den av den

solidariska lönepolitiken påskyndade strukturomvandlingen leder till arbetslöshet. Denna skall bekämpas via en aktiv arbetsmarknadspolitik innefattande både efterfrågepåverkande och utbudspåverkande medel. De som flyttar (yrkesmässigt och geografiskt) skall få ersättning för detta och stödet skall inte bara utgå till arbetslösa. Det är inte säkert att de arbetslösa är bäst rustade att byta yrke eller bostadsort.

Det är viktigt att betona att de tre delarna hör ihop – de är delar av ett program för den samlade ekonomiska politiken. Av de tre delarna är det främst två som blivit genomförda. Sverige har en omfattande och mångfacetterad arbetsmarknadspolitik. Den har sannolikt starkt bidragit till en låg arbetslöshet och en hög andel i arbetskraften i ett internationellt perspektiv. Sverige har inte som många andra länder prövat om en tillfällig markant ökning av arbetslöshet leder till en kvarstående hög arbetslöshet. Även den solidariska lönepolitiken har genomförts i betydande utsträckning. Främst under 1960- och 1970-talen ledde den till en mycket påtaglig löneutjämning.

Om arbetsmarknadspolitik och lönepolitiken i betydande utsträckning utformats i enlighet med det Rehn-Meidnerska programmet så gäller det knappast för den allmänna ekonomiska politiken, speciellt inte under de senaste båda decennierna. Under 1970-talet växlade perioder med alltför svag efterfrågan med perioder med alltför stark efterfrågan. Arbetsmarknadspolitik fick omväxlande för omfattande och för få uppgifter. Nu i slutet av 1980-talet finns precis som när modellen lansera-

des i slutet av 1940-talet starka inflationistiska tendenser. Liksom under slutet av 1940-talet försöker regeringen att med hjälp av uppmaningar till arbetsmarknadsorganisationerna dämpa löneutvecklingen och därmed inflationen. Samtidigt har det snarast blivit än svårare att dämpa inflationen på detta sätt. I slutet av 1940-talet var LO den helt dominerande fackliga organisationen. Nu har inte längre LO samma inflytande och lönekonkurrensen mellan olika organisationer har ökat. Det innebär att de centrala löneförhandlingarnas inflationsdämpande effekt tenderar att försvinna. Uppmaningar till de fackliga organisationerna om löneåterhållsamhet blir allt mindre effektiva.

Läget för den 40-årsjubilerande modellen kan sammanfattas på följande sätt: Av de tre delarna är den arbetsmarknadspolitiska som genomförts mest konsekvent. Den solidariska lönepolitiken genomfördes med betydande kraft framför allt under 1960- och 1970-talen. Under senare år har det varit en utveckling från centraliserade förhandlingar och från den solidariska lönepolitiken. Denna decentralisering tillsammans med en alltför expansiv penning- och finanspolitik innebär en högre inflationsbenägenhet. Den här beskrivna kombinationen av åtgärder leder till "full sysselsättning med inflation" och inte, vilket Gösta Rehn och Rudolf Meidner åsyftade, till "full sysselsättning utan inflation". Det finns goda skäl att mer följa det Rehn-Meidnerska förslaget inte bara vad gäller arbetsmarknadspolitik utan också vad gäller finanspolitiken och löneförhandlingarnas uppläggning.

ESKIL WADENSJÖ